

ASiantuntijakuuleminen

Sosiaali- ja terveysministeriö

Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentamista arvioiva työryhmä

3.4.2024

Suomen Proviisoriyhdistys ry kiittää mahdollisuudesta kommentoida itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentamista.

Taustaa

Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on vapauttaa lääketurvallisuusviranomaisen selvityksen pohjalta harkitusti, lääke- ja lääkitysturvallisuus varmistaen, joitakin yleisimmin käytettyjä itsehoitolääkkeitä apteekkien ulkopuoliseen myyntiin. STM:n itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentamista arvioivan työryhmän asettamispäätöksen mukaan uudistuksen tavoitteena on parantaa yleisimmin käytettyjen itsehoitolääkkeiden saatavuutta sekä laskea lääkkeistä aiheutuvia kustannuksia kuluttajalle ja yhteiskunnalle.

Kannanottomme asiasta

- Lääkkeet eivät ole kulutustuotteita eivätkä ne sovellu myyntiin apteekkien ulkopuolelle
- Itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttaminen ei parantaisi lääkkeiden saatavuutta tai laskisi lääkkeiden hintoja
- Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentaminen apteekkien ulkopuolelle olisi ristiriidassa järkevän lääkehoidon edistämisen ja maankattavan apteekkiverkoston ylläpitämisen kanssa

Lääkeneuvonta on keskeinen osa lääkitysturvallisuuden varmistamisessa

Läkelainsäädäntö edellyttää, että lääkkeitä apteekista toimitettaessa apteekin farmaseuttisen henkilökunnan on neuvoilla ja opastuksella pyrittävä varmistumaan siitä, että lääkkeen käyttäjä on selvillä lääkkeen oikeasta ja turvallisesta käytöstä lääkehoidon onnistumisen varmistumiseksi. Lisäksi lääkkeen ostajalle tulee antaa tietoa lääkevalmisteiden hinnoista ja muista lääkevalmisteiden valintaan vaikuttavista seikoista. Neuvonta on opastusta ja vuoropuhelua, jossa myös asiakkaalla on aktiivinen rooli. Apteekkien tarjoamalla lääkeneuvonnalla varmistetaan väestötasolla lääkehoidon turvallisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Lääkeneuvontaa antavat apteekeissa vain laillistetut proviisorit ja farmaseutit, joilla ammattitoimintansa päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 15 §). Itsehoitolääkinnässä apteekin ammattilaisen

rooli on erityisen tärkeä, koska oireet tulee tunnistaa sekä hoito valita ja toteuttaa oikein. Apteekista annettavat suositukset ja itsehoidon ohjaus perustuvat apteekkihenkilökunnan asiantuntemukseen sekä valtakunnallisiin hoitosuosituksiin ja yleisesti hyväksytyihin lääketieteelliseen näyttöön perustuviin hoitokäytäntöihin. Monien sairauksien ja vaivojen ensisijainen hoitomuoto on lääkkeetön hoito.

Itsehoidossa apteekin tehtävä on varmistaa, että itsehoito sopii asiakkaan oireeseen ja tilanteeseen. Proviisori tai farmaseutti arvioi itsehoitoasiakkaan tilanteen asiakas- ja hoitokohtaisesti. Käytetyin lääkevalmiste ei välttämättä ole asiakkaalle sopivin, ja läheskään aina arvio ei johda lääkkeen valintaan. Riittävän laajalla ja monipuolisella valikoimalla apteekki varmistaa yksilöllisesti parhaan vaihtoehdon valinnan. Lääkkeettömän hoidon ollessa parempi vaihtoehto lääkettä ei suositella hankittavaksi. Yksilöllisessä tilanteen arvioinnissa otetaan huomioon asiakkaan lääkehoidon kokonaisuus, mahdollinen lääkkeeksi luokittelemattomien valmisteiden käyttö, sairaudet ja ikä. Erityistä huomiota kiinnitetään useampia lääkkeitä tai riskilääkkeitä käyttävien ja uutta lääkehoitoa aloittavien lääkkeen käyttäjien lääkeneuvontaan. Tarvittaessa asiakas ohjataan apteekista lääkäriin hoitoon.

Lääkkeet eivät ole kulutustuotteita eivätkä ne sovellu myyntiin apteekkien ulkopuolelle

Rationaalisen lääkehoidon periaatteisiin ei kuulu myynnin lisääminen ja tarpeeton lääkkeiden käyttö, vaan uusimpien hoitosuositusten mukaiseen hoitoon ohjaaminen. Pidämme todennäköisenä, että itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttaminen lisäisi lääkkeiden myyntiä ja tarpeetonta käyttöä.

Mikään lääke ei ole riskitön. Kaikilla lääkkeillä voi olla haittavaikutuksia ja useilla lääkkeillä voi olla yhteisvaikutuksia muiden yhtä aikaa käytettyjen lääkkeiden kanssa. Mistä tahansa lääkkeestä on enemmän haittaa kuin hyötyä, jos sitä käytetään väärään käyttötarkoitukseen. Vaikka itsehoitolääke itsessään vaikuttaisi harmittomalta, voi neuvonnan puuttuessa oikea hoito jäädä saamatta ja vaiva pitkittyä tai pahentua. Proviisoriyhdistyksen jäsenet ovat raportoineet, että asiakkaat eivät nykytilanteessakaan aina miellä itsehoitolääkkeitä mainitsemisen arvoiseksi esimerkiksi yhteisvaikutuksia tarkistettaessa. Herääkin huoli, mikä suhtautuminen itsehoitolääkkeisiin olisi, jos niitä voisi ostaa myös muualta kuin apteekeista.

Lääkkeiden myyntilupa perustuu lääkeyrityksen hakemukseen ja lääkeviranomaisen suorittamaan hakemusarviointiin. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean mukaan Suomen eurooppalaisella mittapuulla verrattain laaja itsehoitolääkevalikoima perustuu farmaseuttisen neuvonnan saatavuuteen niiden jakelukanavasta. Katsomme, että Suomessa itsehoitolääkkeiden myyntiluvat on arvioitu ja myönnetty siitä näkökulmasta, että itsehoitolääkkeitä on saatavilla vain apteekeissa, joissa proviisorit ja farmaseutit antavat lääkeneuvontaa ja joiden toimintaa säädellään tarkasti. Itsehoitolääkkeiden myynnin laajentaminen apteekkien ulkopuolelle edellyttäisi tämän seikan huomioimista ja mahdollisesti itsehoitolääke-statusen uudelleen punnintaa.

Käytetyimmätkään itsehoitolääkkeet eivät sovellu myyntiin apteekkien ulkopuolelle

Fimean itsehoitolääkkeiden myynnistä apteekkien ulkopuolella tekemässä selvityksessä (2023) on listattu lääkkeiden kulutustietojen ja tukkumyynnin perusteella 30 Suomessa yleisimmin käytettyä itsehoitolääkeainetta. Käytetyimmät lääkkeet on jaoteltu neljään ryhmään:

1. nikotiinikorvausvalmisteet
2. itsehoitolääkkeet, joita vastaavia valmisteita myydään myös muissa tuoteluokissa
3. muita yleisesti käytettyjä itsehoitolääkkeitä
4. itsehoitolääkkeet, jotka sisältyvät kansalliseen riskilääkeluokitukseen

Näkemyksemme on, että yksikään edellä mainituista ryhmistä tai niiden ulkopuolelle jäävistä itsehoitolääkkeistä ei sovellu myyntiin apteekkien ulkopuolelle.

Keskeinen osa proviisorien ja farmaseuttien apteekkityötä on huolehtia lääkkeiden oikeasta ja turvallisesta käytöstä. Fimean laatimaan ja ylläpitämään Kansallinen riskilääkeluokitukseen kuuluvat lääkkeet voivat virheellisesti käytettynä aiheuttaa vakavia seurauksia, jotka ovat kuitenkin lievennettävissä tai estettävissä asianmukaisella lääkehoidon suunnittelulla ja toteutuksella. Käytetyimmistä 30 itsehoitovalmisteesta kansalliseen riskilääkeluokitukseen sisältyvät parasetamoli, ibuprofeeni, kaliumkloridi ja miniannoksinen asetyylisalisyylihappo. Muista yleisesti käytetyistä itsehoitolääkkeistä muun muassa loperamidiin ja natriumpikosulfaattiin liittyy väärinkäyttöä, jota apteekeissa ehkäistään päivittäin. Allergialääkkeistä ebastatiinilla ja feksofenadiinilla on useita yhteisvaikutuksia muiden lääkkeiden kanssa, kun taas setiritsiiniä ei suositella iäkkäille tai munuaisten vajaatoimintaa sairastaville. Nenän tukkoisuutta lieventämään tarkoitettu ksylometatsoliini aiheuttaa riippuvuutta ja sen pitkittynyt, usein nenän limakalvovaurioon johtava käyttö on yleistä. Diklofenaakki aiheuttaa vesistölle ympäristöriskejä ja sen tarpeeton tai virheellinen käyttö kuormittaa myös ympäristöä. Edellä kuvatut ovat esimerkkejä yleisesti käytettyihin itsehoitolääkkeisiin liittyvistä seikoista, jotka apteekeissa otetaan huomioon. Myös muihin itsehoitolääkkeisiin liittyy erilaisia riskejä ja väärinkäytön mahdollisuuksia. Esimerkiksi useisiin yskänlääkkeisiin liittyy korkea väärinkäyttöpotentiali ja niitä käytettäessä pitkittyneen yskän syy jää usein selvittämättä. Närästys, kipu- ja vatsalääkkeiden kohdalla apteekissa on erityisen tärkeää selvittää syyt oireiden taustalla ja tunnistaa tilanteet, jotka vaativat välitöntä lääkärin hoitoa.

Nikotiinikorvaushoitovalmisteiden myynnin vapauttamisesta saadut kokemukset ovat osoittaneet, että lääkkeiden myynti apteekkien ulkopuolella lisää lääkkeiden käyttöä tuomatta hyötyjä. Nikotiinikorvaushoitovalmisteiden myynti on sallittua myös muualla kuin apteekeissa, ja noin 90 prosenttia niistä myydään apteekkien ulkopuolella. Myynnin laajennuttua apteekkien ulkopuolelle nikotiinikorvaushoitovalmisteiden kulutus ja tukkumyynnin arvo ovat kasvaneet moninkertaiseksi, ja tukkumyynnihinnoin laskettuna nikotiinikorvaushoitovalmisteet ovatkin ylivoimaisesti myydyimpiä itsehoitolääkkeitä. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että voimakkaasta myynnin kasvusta huolimatta tupakointi ei ole vähentynyt ohjauksen jäädessä puuttumaan. Sosiaali- ja

terveysministeriön tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmän raportissa onkin esitetty, että nikotiinikorvaushoitovalmisteiden myynti tulisi palauttaa takaisin apteekkeihin (STM 2023:5).

Suomessa on myynnissä lääkkeeksi rekisteröityjä valmisteita, joiden vaikuttavaa ainetta ei ole luokiteltu lääkkeeksi. Lääkkeet ovat kuitenkin ainoita, jotka on tarkoitettu sairauden tai sen oireen hoitoon tai ehkäisyyn. Esimerkiksi ravintolisät ovat elintarvikkeita, jotka täydentävät ruokavaliota. Ravintolisiä valvotaan Suomessa elintarvikelainsäädännön mukaisesti, ja lääkkeiden valvonta on huomattavasti tiukempaa kuin ravintolisillä. Itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttamisen sijaan yritykset voivat tuoda itsehoitolääkkeiden kaltaiset valmisteensa halutessaan markkinoille esimerkiksi ravintolisinä tai kosmetiikkana, jos niitä halutaan myydä apteekkien ulkopuolella.

Itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttaminen saattaisi heikentää lääkkeiden saatavuutta

Lääkkeiden saatavuudella on monta ulottuvuutta: onko vaivaan olemassa lääkettä, onko lääkkeellä myyntilupa, onko se tuotu Suomen markkinoille ja onko sitä saatavilla kysyntää vastaavasti. Sen jälkeen tulevat kysymykset saavutettavuudesta eli siitä, saako asiakas tai potilas lääkettä käyttöönsä. Jälkimmäiseen vaikuttavat paitsi apteekkien kattavuus, sijainti, aukioloajat ja toimintavarmuus myös lääkkeen hinta ja kohtuuhintaisuus lääkkeen käyttäjälle.

Vuonna 2021 valmistuneen väestön odotuksia apteekkitoiminnalle tarkastelleen selvityksen mukaan suurin osa suomalaisista on tyytyväisiä lääkkeiden saatavuuteen ja muuhun apteekkien toimintaan kuten lääke- ja hintaneuvontaan ja lääkevaihdon toteuttamiseen (Dimitrow ym. 2021). Myös Fimean tekemässä tuoreessa Lääkebarometri-väestökyselyssä (2023) vastaajista 92 % koki apteekkeja olevan riittävän lähellä, jotta lääkkeitä saa vaivattomasti. Vastaajista yli 80 % myös halusi, että heillä on lääkkeitä ostaessaan mahdollisuus saada neuvontaa proviisorilta tai farmaseutilta.

Lääkkeiden saatavuus on globaali kysymys, jota ei ratkaista lääkkeiden jakelukanavan muuttamisella. Lääkkeiden saatavuuteen vaikuttavat paitsi lääkeyritysten halu tuoda lääkkeitä Suomeen myös globaalit tuotanto- ja toimitushäiriöt. Viime vuosina lääkkeiden saatavuushäiriöt ovat lisääntyneet, ja lääkkeitä käydään kilpailua maiden välillä. Saatavuushäiriöistä huolimatta apteekkien toimitusvarmuus on pysynyt korkealla tasolla.

Lääkkeiden saavutettavuuden kannalta keskeistä onkin maan kattava apteekkiverkosto ja apteekkien lääkevarastot. Apteekit vastaavat oman toimialueensa lääkehuollosta ja apteekkeilla on lakisääteinen velvollisuus pitää varastossaan lääkkeitä alueensa asukkaita varten kahden viikon tarpeisiin. Fimea myös valvoo ja arvioi apteekkipalveluiden toimivuutta, sijoittumista ja riittävyttä.

Fimean selvityksen (2023) mukaan itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttaminen voi muodostaa uhan syrjäseutujen apteekkipalveluiden saatavuudelle, mikäli myynnin vapauttaminen tekee syrjäisistä apteekkeista heikommin kannattavia ja pakottaa

sulkemaan toimipisteitä taloudellisin perustein. Selvityksessä todetaan, että tutkimusten perusteella kilpailu ei välttämättä lisäänty itsehoitolääkkeiden vapauttamisen seurauksena, jos markkinoille vakiintuu oligopolistisia rakenteita ja myynti keskittyy muutamalle suurelle toimijalle.

Näkemyksemme mukaan itsehoitolääkkeiden saatavuus ja saavutettavuus ovat Suomessa hyvällä tasolla.

Vaikutukset lääkkeiden käyttäjille, yhteiskunnalle ja apteekkeille

Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentaminen ei edistäisi lääkkeiden hintojen laskua

Lääkkeiden vähittäishinnan muodostuminen perustuu Suomessa valtakunnallisiin tukkuhintoihin ja yhteiskunnan säätämään lääketaksaan, joka määrittelee itsehoitolääkkeiden enimmäishinnan. Lääkkeiden hintakilpailu käydään lääkeyritysten välillä, ja kilpailu siirtyy lääketaksan kautta suoraan vähittäishintaan. Lääketaksaan sidottu vähittäishinnoittelu on läpinäkyvää, ja apteekit voivat vaikuttaa itsehoitolääkkeiden hintaan vain tinkimällä omasta myyntikatteestaan. Apteekit eivät saa käyttää itsehoitolääkkeiden alennettuja hintoja markkinointikeinona tai houkuttimena lääkkeiden tarpeettomaan käyttöön. Apteekeilla on myös velvollisuus pitää edullisimpia valmisteita valikoimissaan.

Valtakunnallisista tukkuhinnoista luopuminen asettaisi toimijat ja lääkkeen käyttäjät eriarvoiseen asemaan. Tilanne voisi hyödyttää suuren neuvotteluvoiman omaavia yrityksiä, jos lääkkeiden valtakunnallisia tukkuhintoja ei olisi. Lisäksi lääkeyhtiöiden tukkuhintoihin antamat alennukset voisivat ohjata lääkehankintoja ja tuotteiden suosittelemia asiakkaille.

Itsehoitolääkkeiden hintakehitys Suomessa on ollut erittäin maltillista verrattuna esimerkiksi elintarvikkeiden hintakehitykseen. Nähdäksemme hintasääntely ja lääkeyritysten välinen hintakilpailu on siis toimivaa. Katsommekin, että itsehoitolääkkeiden myynnin laajentaminen apteekkien ulkopuolelle ei edistäisi lääkkeiden vähittäishintojen alentumista nykyistä enempää.

Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentaminen vähentäisi apteekkiverotuloja

Lääketaksa määrittää lääkkeiden vähittäishinnan lisäksi apteekin katteen ja yhteiskunnalle tulevat verotulot yhdessä apteekkiveron kanssa. Itsehoitolääkkeiden myynti muualla kuin apteekkeissa ei toisi säästöjä tai tuloja yhteiskunnalle – päinvastoin.

Apteekkivero on yksityisten apteekkien apteekkarien ja apteekkitoimintaa harjoittavien yliopistojen maksama vero, jonka tarkoituksena on turvata maankattavat apteekkipalvelut ja tasata apteekkien välisiä tuloeroja. Apteekkivero maksetaan vuosittain apteekin liikevaihdon perusteella. Nykytilanteessa apteekkiverolain mukaan

itsehoitolääkkeistä kertyvä liikevaihto lasketaan mukaan apteekkiveron perusteeseen pois lukien nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettujen lääkevalmisteiden myynnin arvo.

Jos nikotiinikorvaushoitovalmisteiden lisäksi myös joidenkin muiden itsehoitolääkkeiden myynti sallittaisiin apteekkien ulkopuolella eivätkä uudet myyntipaikat olisi verovelvollisia, pienenisi apteekkiverokertymä samassa suhteessa kuin itsehoitolääkkeiden myyntiä siirtyisi apteekkien ulkopuolelle. Fimean arvion mukaan itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentaminen vähentäisi apteekkiverokertymää 5,7–16,5 miljoonaa euroa. Nikotiinikorvaushoitovalmisteiden palautus myytäväksi vain apteekeissa ja apteekkiveron piiriin sen sijaan lisäisi apteekkiverokertymää 6,8–7,4 miljoonaa euroa.

Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentaminen lisäisi lääkehaittoja ja niistä aiheutuvia kuluja

Itsehoitolääkkeet eivät itsessään aiheuta merkittäviä kustannuksia yhteiskunnalle. Sen sijaan kuluja syntyy lääkkeiden epärationaalisesta käytöstä, joka lisää lääkkeiden aiheuttamia haittoja. Lääkehaitat aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja ovat myös varsin merkittävä terveydenhuollon resursseja verottava ja kustannuksia lisäävä tekijä. Kuluja syntyy muun muassa viivästyneestä hoitoon hakeutumisesta ja lisääntyneistä sairaaloiden päivystyskäynneistä.

Suurin osa lääkkeiden ympäristökuormasta syntyy lääkkeiden käytöstä. Ympäristövaikutusten minimoimiseksi lääkkeitä tulee käyttää oikein ja tarpeeseen sekä välttää lääkkeiden hankkimista turhaan. Lääkejätteen syntymistä ei voida estää kokonaan, mutta jätteen vähentämistä voidaan edistää lääkkeiden tarpeenmukaisella käytöllä. Ympäristökuorman lisäksi lääkejäte aiheuttaa merkittäviä kustannuksia. Tutkimuksen mukaan apteekkeihin palautetaan vuosittain vanhentuneita tai muusta syystä käyttämättä jääneitä lääkkeitä 81 miljoonan euron arvosta, ja palautetuista lääkkeistä kolmasosa on itsehoitolääkkeitä (Louhisalmi ym. 2024).

Merkittävä osa lääkehaitoista on kuitenkin ennaltaehkäistävissä lääkeneuvonnalla ja turvallisen lääkehoidon onnistumisen varmistamisella. Katsomme, että todennäköisyydet lääkkeiden tarpeettomalle käytölle ja ympäristön kuormituksen lisääntymiselle sekä riskit itsehoitolääkkeiden käytöstä aiheutuville haitoille kasvaisivat, jos lääkkeitä myytäisiin apteekkien ulkopuolella.

Taloudelliset vaikutukset apteekeille ja apteekin henkilöstöön olisivat huomattavat

Apteekkien taloudellista liikkumavaraa on heikennetty kerta toisensa jälkeen viimeisten 20 vuoden aikana. Pidämme selvänä, että käytetyimpien itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttaminen heikentäisi apteekkien toimintaedellytyksiä edelleen. Muutos aiheuttaisi riskin lääkkeiden ja apteekkipalveluiden saatavuuden heikkenemiseen koko maassa. Lääkehuollon huoltovarmuus maksaa, ja apteekit turvaavat lääkkeiden saatavuutta ilman erillistä korvausta.

Apteekkilupaan perustuva apteekkitoiminta, josta apteekkari on henkilökohtaisesti vastuussa koko omaisuudellaan, perustuu taloudellisesti lähes täysin lääkkeiden toimittamiseen apteekeista. Itsehoitolääkkeet muodostavat merkittävän osan apteekin liikevaihdosta. Niiden osuus lääkemyynnistä oli keskimäärin noin 14 prosenttia vuonna 2022 (Suomen lääketilasto 2022). Lääketaksasta johtuen itsehoitolääkkeillä on apteekeissa yleensä reseptilääkkeitä suurempi myyntikate, joten niiden taloudellinen merkitys apteekille on lääkemyynnin prosenttiosuutta suurempi. Apteekkari voi hinnoitella itsehoitolääkkeen lääketaksaa edullisemmin luopumalla katteesta osittain tai kokonaan.

Yksityisten apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja oli 265 000 euroa vuonna 2022 (Suomen lääketilasto 2022). Vuoden 2023 alussa reseptilääkkeiden lääketaksan muutoksella leikattiin apteekkien myyntikatteen osuutta reseptilääkkeiden vähimmäismyyntihinnasta. Leikkauksen lakiesityksessä (Dnro VN/15071/2022) arvioitiin, että keskimääräiseen apteekkiin kohdistunut taksaleikkaus olisi 92 062 euroa. Vertailun vuoksi tuoreimman ja leikkausta edeltävän apteekkien tilinpäätösanalyysin mukaan vuoden 2021 aineistolla apteekkien keskimääräinen palkkakoikaistu ja 20 % investointi- ja riskilisen huomioiva liikevoitto verojen jälkeen oli laskennallisesti 94 980 euroa (Kokko ym. 2023).

Pidämme todennäköisenä, että itsehoitolääkkeitä toimitettaisiin apteekeista nykyistä vähemmän, jos niiden myynti sallittaisiin muualla kuin apteekeissa. Fimea on arvioinut käytetyimpien itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttamisen vaikutuksia apteekkien talouteen (Fimea 2023). Skenaariosta riippuen myyntikate pienenisi 11 200–102 000 euroa pääapteekkia kohden, jos myynnistä siirtyisi apteekkien ulkopuolelle 25 %–75 %. Itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttamisesta aiheutuisi apteekeille pahimmassa skenaariossa vuoden 2023 reseptilääkkeiden taksaleikkausta vastaava taloudellinen rasite.

Kiinteä lääketaksa huomioiden ja apteekin jäykän kustannusrakenteen vuoksi henkilökunnan vähentäminen on apteekkarille ainoa riittävän nopea ja tehokas taloudellinen sopeuttamiskeino. Vuoden 2023 reseptilääkkeiden lääketaksan keskimääräiseen leikkaukseen perustuen olemme arvioineet, että leikkausten toteuttaminen johtaa 1–2 henkilötyövuoden vähentämistarpeeseen keskimääräistä apteekkia kohden. Käytetyimpien itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttaminen heikentäisi apteekkien taloudellista tilannetta edelleen ja lisäisi painetta henkilöstön vähentämiseen. Pahimmassa skenaariossa vähennystarve nousisi jopa viiteen henkilötyövuoteen. Todettakoon, että keskimääräisessä apteekissa työskentelee yksi proviisori ja viisi farmaseuttia (Suomen Apteekkariliitto 2023).

Itsehoitolääkkeiden myynti muualta kuin apteekista ei turvaisi rationaalista lääkehoitoa eikä maan kattavaa apteekkiverkkoa

Itsehoitolääkkeiden vapauttaminen apteekkien ulkopuoliseen myyntiin ei parantaisi väestön terveyttä ja toimintakykyä eikä edistäisi rationaalista lääkehoitoa. Itsehoitolääkkeiden vapauttaminen myös muualta kuin apteekeista myytäväksi on näkemyksemme mukaan hallitusohjelman yksittäinen toimi ja vastakkainen muiden

hallitusohjelman tärkeiden lääketavoitteiden saavuttamiselle. Uudistus olisi ristiriidassa muun muassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa turvata maanlaajuinen apteekkiverkosto, lääkitysturvallisuus, lääkkeiden saatavuus ja farmaseuttinen tuki (ml. lääkeneuvonta) rationaalisen lääkehoidon toteutumiseksi. Uudistus olisi ristiriidassa myös hallitusohjelman tavoitteen kanssa vähentää lääkehävikkiä ja -jätettä.

Näkemyksemme mukaan itsehoitolääkkeiden myynti muualta kuin apteekista ei turvaisi rationaalista lääkehoitoa millään tavalla. Apteekeissa oiotaan päivittäin todella paljon haitallisia lääkkeen käytön tapoja, ja tuodaan esille lääkkeen sopimattomuus huomioiden asiakkaan muut lääkkeet tai terveydelliset syyt. Asiakkaat ovat erittäin tyytyväisiä saamaansa apteekista saatavaan lääke- ja terveysneuvontaan, ja sitä tulisi olla jatkossakin tarjolla.

Näkemyksemme mukaan itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttamisella olisi myös merkittäviä taloudellisia vaikutuksia apteekkien toimintaan. Toimintaedellytyksien heikentäminen apteekkien kannattavuutta rapauttamalla ei turvaa maanlaajuisia apteekkiverkostoa eikä lääkkeiden saatavuus parane, jos apteekkiverkosto harventuu ja keskittyy vain kasvukeskuksiin. Näkemyksemme mukaan apteekkien lähipalveluverkoston sekä apteekista saatavan lääkeneuvonnan ja muun ohjauksen merkitys korostuu etenkin tilanteissa, joissa sote-uudistuksen myötä terveyspalveluita ollaan keskittämässä monilla alueilla.

Kunnioittaen,

SUOMEN PROVIISORIYHDISTYS RY

Henna Ylikangas, hallituksen puheenjohtaja

Martta Huttu, edunvalvonta- ja viestintäproviisori

Teemu Ali-Kovero, toiminnanjohtaja

Kirjallisuutta

Dimitrow M, Airaksinen M, Jauhonen H-M, Jormanainen V, Reinikainen L, Hämeen-Anttila K: Apteekkipalveluiden laatu ja väestön odotukset apteekkipalveluille uudistuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Julkaisussa: Lääkevalmisteiden hintakilpailun aktivointi ja väestön odotukset apteekkitoiminnalle. s. 63–111. Toim. Saastamoinen L. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:32. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki 2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-409-5>

Fimean selvitys itsehoitolääkkeiden myynnistä apteekkien ulkopuolella (2023). <https://stm.fi/-/stm-asettaa-tyoryhman-valmistelemaan-joidenkin-itsehoitolaakkeiden-myyntin-vapauttamista>

Kokko M, Grönholm E, Hyvärinen A, Reinikainen L: Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2018–2021. Fimea kehittää, arvioi ja informoi 2/2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7299-48-7>

Louhisalmi M, Lavikainen P, Sandler C, Kallio S, Kanerva R, Martikainen J, Timonen J: A Study on the Quantity, Type, Economic Value and Reasons for Pharmaceutical Waste Returned to Pharmacies in Finland. European Journal of Pharmaceutical Sciences 195: 106729, 2024. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ejps.2024.106729>

Miettinen H, Mikkola H, Jyrkkä J: Lääkebarometri 2023 : Lääkkeen käyttäjien edellytykset lääkehoidon toteuttamiseen arjessa. Fimea kehittää, arvioi ja informoi : 4/2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7299-62-3>

Sosiaali- ja terveysministeriö, Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä 2022: Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäminen: Työryhmän toimenpide-ehdotukset 2023. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2023:5. Helsinki, 2023 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5664-3>

Suomen Apteekkariliitto 2023. Vuosikatsaus 2022. https://www.apteekkariliitto.fi/media/vuosikatsaus_2022_final.pdf

Suomen lääketilasto 2022. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ja Kansaneläkelaitos. Helsinki 2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202403019536>

Sähköiset allekirjoitukset

Henna Ylikangas

Henna Ylikangas, hallituksen puheenjohtaja

Martta Huttu

Martta Huttu, edunvalvonta- ja viestintäproviisori

Teemu Ali-Kovero

Teemu Ali-Kovero, toiminnanjohtaja